
Теорія поля

Андрій НАГАЧЕВСЬКИЙ
 Переклад з англійської
 Геннадія КРАСНОКУТСЬКОГО

**У ПОШУКАХ ВІТТЯ, У ПОШУКАХ
 КОРЕНІВ: ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ
 В СЕЛИЩІ МОГО ДІДУСЯ***

**Andriy Nahachewsky. Searching for Branches,
 Searching for Roots: Fieldwork in my Grandfather's
 Village.**

Я виховався у великій українській громаді в західній Канаді, де з дитинства захоплювався справою відродження сценічних українських танців. Під час перебування в аспірантурі я розпочав десятилітню роботу зі збору матеріалів про традицію українського несценічного танцю — переважно в Канаді. У цьому нарисі я хочу описати мої спроби польових досліджень танців в Україні. Я зосереджуюся на трьох ключових аспектах цієї роботи: отриманні ліцензії від уряду на проведення польових робіт, на їх організації підготовці та співпраці з місцевими дослідниками.

Державна ліцензія

Уперше я відвідав Україну 1977 р. під час літнього семінару зі сценічних народних танців, організованого Асоціацією об'єднаних українських канадців (Association of United Ukrainian Canadians), однієї з прорадянських організацій національних меншин, яка віднедавна дозволила брати участь у її заходах стороннім особам на кшталт мене. Семінар відбувся в Києві, столиці України. Всі туристичні візи тоді

* Перекладено за: Andriy Nahachewsky. "Searching for Branches, Searching for Roots: Fieldwork in my Grandfather's Village," in *Dance in the Field: Theory, Methods, and Issues and Dance Ethnography*, ed. Theresa J. Buckland. London: Macmillan, 1999, 175-185.

видавалися для участі в організованих групових турах з візитами здебільшого до великих міст. Сільські регіони й більша частина Західної України були закритими для іноземців (за незначним винятком для осіб, що мали репутацію ідейно благонадійних). Зранку ми займалися танцями, після чого решту дня передбачалася участь у ретельно розписаних туристичних заходах. Політичні погляди, що їх висловлювали наші гіді з радянського "Інтуристу", дуже відрізнялися від поглядів, притаманних моїй рідній громаді.

Наступного літа в рамках програми університетського обміну я відвідав місто Чернівці в південно-західній Україні. Західна Україна за характером своїм та історією цілковито відрізняється від Східної, і я зміг там відчутти власні корені набагато ясніше, ніж попереднього року. Мої предки розійшлися світом з цих місцин, як і 80 відсотків усіх українських канадців. Ми все ще перебували під щільною опікою приймаючої сторони, але мали децидию вільного часу для прогулянок вулицями без супроводу. Уперше я побачив несценічні танці на одній із дискотек, а також коли натрапив на сільське весілля.

Наступний приїзд в Україну — 1980-й рік — на цілий рік — для навчання у київському Інституті культури у статусі вільного слухача для участі в програмі, розробленій з метою підготовки викладачів сценічного танцю для розвитку масштабної індустрії народного сценічного танцю на місцевому рівні. Українське суспільство щойно розпочало підтримку дослідницьких програм для представників капіталістичних країн, переважно у сфері виконавського мистецтва. Я був розчарований тим, що програма підготовки не містила реальних дискусій стосовно народного чи сільського танцю. Я все ж таки спромігся отримати доступ до певних матеріалів щодо несценічного танцю, які зберігалися в архіві Академії Наук. Того року мені двічі відмовили в проханні відвідати двоюрідних родичів моєї матері в Західній Україні. Мені вдалося таки прослизнути в рідне село мого дідуся на 20 хвилин, заради чого я шість годин їхав на таксі, не маючи жодного на те дозволу.

Ще декілька разів я приїздив в Україну наприкінці 1980-х і на початку 1990-х років як докрант і старший викладач. До цього часу горбачовська політика гласності багато чого змінила в країні, у тому числі й ставлення офіційних структур до іно-

земців. Уряд вимагав формальних листів запрошення й, можливо, продовжував перевіряти іноземців на благонадійність перед тим, як видавати візи, але комуністична ідеологічна настороженість проти людей із Заходу в цілому зійшла нанівець. Через численні політичні та економічні негаразди та втрату старої стабільної інфраструктури нагляд за іноземними відвідувачами випав із шерегу першочергових пріоритетів у діяльності органів безпеки (так, принаймні, мені здавалося). Більша частина України стала тепер відкритою для іноземців із в'їздними візами. Організації та громадяни, що не належали до категорії ідеологічних сторожів, могли тепер відкрито підтримувати контакти з представниками Заходу. Політична ситуація, що, фактично, виключала можливість вивчення традицій народного танцю в Україні, зникла разом із розпадом Радянського Союзу.

Організаційна підготовка польових досліджень

1992 р. мене запросили взяти участь у польових дослідженнях, що проводилися Інститутом народознавства АН України у Львові, головного міста Західної України. Давно затверджений стандартний формат польової роботи передбачав формування експедиційної групи чисельністю від шести до десяти осіб. Мета цієї конкретної експедиції полягала в дослідженні однієї специфічної зони на межі етнографічного регіону під назвою Покуття й вирішенні питання про те, чи слід включати тамтешні фольклорні матеріали в заплановану до друку монографію про народну культуру Покуття. Дослідники поєднували це завдання з власними спеціальними інтересами щодо весільних пісень, топонімії, структури родини, храмової архітектури, традицій бондарного, ткацького ремесла тощо. Зазвичай інститутський мікроавтобус зранку прибував у котресь із селищ, про що доповідалося голові колгоспу чи іншому представникові місцевої адміністрації. Голова дослідницької команди представляв членів групи й пред'являв документи від Академії Наук. Вирішувалися питання з помешканням, що ним могли слугувати вільні шкільні спальні приміщення або намети, розкинуті десь у саду. Команда привозила продукти з собою й доповнювала раціон свіжою продукцією села. Щойно врегульовувалися побутові питання, дослідники розбродились селищем у пошуках інформантів

або артефактів. Найчастіше розвідники швидко знаходили стареньких людей, що відпочивали в себе вдома, доглядали дітей чи працювали в садку й виявляли готовність відповісти на питання членів експедиції. Місцеві начальники допомагали з пошуком і навіть викликали до розмови конкретних осіб, обізнаних у тому чи іншому жанрі народної творчості. Дослідники часто працювали на основі запитальника, який тримали в пам'яті, при цьому робили нотатки або записували частини інтерв'ю на плівку й за необхідності проводили фотозйомки. Залежно від теми та якості інформації дослідник міг протягом дня провести від одного до чотирьох інтерв'ю. Керівник групи міг опитувати дослідників про результати їхньої роботи перед тим, як вирішити, залишатися ще на один день чи вирушити до наступного селища.

Як один із перших представників Заходу, що брав участь в експедиціях Інституту, я був рівною мірою і гостем, і колегою. Керівник групи переробив маршрут експедиції таким чином, щоб врахувати мою зацікавленість у дослідженні танців (ми спеціально шукали весілля й залишилися в одному селищі на весь кінець тижня). Вечірні бесіди біля вогнища в нашому таборі часто не обходилися без орієнтовної інформації для мене, описів традицій танцю, а також багатьох запитань про Канаду й мої погляди на нашу науку. Мої хазяї були надзвичайно уважні до мене й особливо непокоїлися з того приводу, що спартанські умови їхнього побуту виявляться неприйнятними для мене. Від мене не очікували участі в побутових роботах на кшталт встановлення наметів, перетаскування матраців або миття посуду й не захочували до цього.

Я ознайомився з чинним проектом Програми дослідження народної музики у Львівській консерваторії, для якого були зібрані, транскрибовані й картографовані з метою визначення моделей просторового розподілення буквально тисячі весільних та різдвяних пісень. Керівники проекту, очолювані Богданом Луканюком, сподівалися, що ці мапи відобразатимуть певні історико-політичні й культурні кордони XI-XII століть. До роботи над цим масштабним проектом залучалися десятки польових дослідників і студентів для участі у сотнях короткотривалих експедицій протягом понад 20 років.

Того літа я також мав можливість вирушати в приватні дослідницькі відрядження в малих групах. Я

подорожував протягом тижня з самостійним дослідником Ларисою Сабан, вивчаючи певну групу селищ зі спробою задокументувати місцевий танцювальний репертуар. На ніч ми, за попередніми домовленостями, зупинилися у рекомендованих нам людей. Щодня ми користувалися громадським транспортом, ловили попутки й подорожували пішки від нашої базової оселі до близьких селищ.

Влітку 1995 р. я взявся за масштабніший проект польової дослідницької роботи за підтримки Ради соціальних наук і гуманітарних досліджень (Social Sciences and Humanities Research Council) Канади та Кафедри української культури та етнографії ім. Гуцуляків¹ (Huculak Chair of Ukrainian Culture and Ethnography) в університеті Альберти. Конкретна мета проекту полягала в порівнянні українського танцю в Україні й Канаді та дослідженні феноменів “канадизації” та “етнізації” на матеріалах Канади. У моєму розумінні український танець у Канаді протягом останніх 100 років зазнав великих змін. Я хотів відвідати селища, з яких емігрували мої канадські інформанти й танцівники (або їхні предки), аби побачити, чи зможу я підтвердити мою інформацію щодо танцювального репертуару часів до еміграції, і простежити побутування танцювальних традицій у різноманітних місцях їх походження. Мене цікавили не лише зміни в репертуарі й формах танців, але й те, що вони значили для людей, котрі їх виконували. Я усвідомлював, що для такого порівняння ключовою темою буде питання символізації етнічної ідентичності.

Я найняв одного аспіранта з Альберти і ще одного гіда-етнолога з України, які подбали би про організаційну підготовку, навели перші контакти, а згодом брали участь у польових дослідженнях. Найдешевшим і найнадійнішим варіантом для подорожі була оренда автофургона з водієм. План дослідницької роботи передбачав певний час перебування в Інституті народознавства АН України у Львові, що був моєю приймаючою стороною. Відповідно до моделей розселення українських емігрантів у Канаді в моїх планах було відвідати чотири конкретних регіони (Борщів, Червоноград, Терехівку й Топорівці). Я планував відвідати якомога більше весіль, оскільки вони були найважливішими танцювальними подіями, у яких часто

брали участь представники одразу декількох поколінь. Весілля тривали зазвичай від вечора п'ятниці до недільної ночі. Інші дні призначалися для відпочинку (оскільки танці часто точилися цілу ніч) і для інтерв'ювання. Я заздалегідь домовився про додаткові поїздки в містя компактного проживання українців у Румунії та Польщі (за моїми канадськими матеріалами, питання етнічності та ідентичності в ситуації національних меншин виявилися дуже важливими). Я сподівався виокремити моделі міських і сільських весіль, отримати матеріали для порівняльного дослідження багатих і бідних громад, сімей з орієнтацією на традиційний або сучасний спосіб життя. Я сподівався провести півтора місяці в містечку Борщів, аби краще відчувати ті ледь вловимі невербалізовані значення, що ними обмінюються члени культурної групи під час виконання танців. У 1912 р. мій дідусь емігрував із селища Мушкатівка, що за три кілометра від Борщова. Я сподівався розширити знання про моїх далеких родичів і сподівався, що ця частина моєї ідентичності допоможе людям легше миритися з моєю присутністю.

До 1995 р. гроші стали перетворюватися на все більш значущий фактор у контактах між північними американцями й людьми в Україні, оскільки нерівномірність у розподіленні багатств ставала все очевиднішою. Радянські зарплати й споживацькі ціни зберігалися на рівні суттєво нижчому за середні західні показники. У пост-радянський період ціни стрімко зросли до міжнародного рівня, в той час як із зарплатами цього не відбулося. Багата еліта тепер явно процвітала, а стандарти життя більшості населення погіршалися. Загальне ставлення до нової політичної реальності було негативним і песимістичним. Частина тіньової економіки залишалася дуже великою, буйним цвітом розквітали корупція, рекет і злочинство. Однак, коли це сталося, ми не відчули жодних серйозних загроз власній безпеці. За північноамериканськими стандартами більшість територій залишалися безпечними.

Співпраця з місцевими дослідниками

З втратою значення фактору політичного втручання й докладнішим ознайомленням з організацією дослідницького процесу в Україні на мій досвід польових досліджень найбільше стала впливати різниця між моїми поглядами і поглядами моїх українських колег. Деякі з цих розходжень мали осо-

¹ Ераст і Лідія Гуцуляки, чий благодійний пожертвування забезпечили можливість функціонування кафедри, очолюваної нині автором цього нариса (прим. перекладача).

бистий характер, в той час як інші зумовлювалися академічною традицією в кожному з регіонів (пор. Pitt-Rivers 1992, Fahim and Helmer 1982). У Східній Європі етнологія розвивалася в ХІХ столітті в контексті романтичного націоналізму (Cocchiara 1981 [1954], Subtelny 1988, 221–232). Аби обґрунтувати свої прагнення політичної незалежності, лідери бездержавних етнічних груп повинні були продемонструвати, що їхній народ мав унікальні історію й культуру на певній території. Описи традиційної культури селян слугували основним підґрунтям цих рухів. У радянський період було здійснено спробу позбавитися фокусування на проблемі національної ідентичності, але націоналізм знову вийшов на передній план, щойно пост-радянські держави розпочали роботу зі зміцнення свого нового політичного статусу.

Я поділяв деякі з цих почуттів, хоча мій тодішній дослідницький проект не був аж такою спробою допомогти з визначенням унікальності української культури або зробити безпосередній внесок у справу національної розбудови України. Я радше використовував українські матеріали як конкретний приклад для більш загального дослідження проблеми взаємозв'язку процесів наступності та змін культурних традицій з огляду на різні середовища їх побутування. Ці розбіжності в підходах часто не мали яскраво вираженого характеру, однак у дійсності вони позначилися на результатах моєї роботи й роботі моїх колег з України. До числа конкретних розходжень, що справили вплив на мої польові дослідження, можна віднести їхній інтерес до колекціонування текстів, географічних кордонів, питань походження й чистоти етнографічного матеріалу.

Тексти

Однією з найбільш вражаючих характеристик роботи моїх колег з України була очевидна тенденція до збиральництва етнографічних текстів. Пісні, прислів'я, ткацькі вироби, глиняний посуд, танці та інші предмети традиційної культури збиралися як об'єкти, підраховувалися, порівнювалися, класифікувалися, публікувалися і зберігалися в музеях або приватних колекціях. Першорядну увагу дослідників привертала описи предметів та їх кількісно-матеріальні характеристики й вимірювання. Ефективність польових досліджень часто визначалася кількістю зібраних текстів. Я вважаю, що мої ко-

леги з України мали кращі навички в “паспортизації” текстів, і я дещо навчився в них в цій справі. Я також був зацікавлений у документуванні танців як текстів, хоча в моїй ієрархії пріоритетів вище ставилися якісні аспекти семантики. У своєму підході я був дещо більш “антропологічним” (Giurchescu and Torp 1991, 1; Kaerpler 1991, 11). Зацікавленість у конкретних текстах сприяє тому, що танець як предмет наукового дослідження в Україні має низький статус. Через, як правило, недостатнє знайомство зі спеціальними системами нотації щодо танців дослідники схильні характеризувати танець як щось “писане вилами по воді”, маючи на увазі, що його неможливо або недоцільно досліджувати науковими методами. Один мій колега співчутливо порадив мені обрати “реальну” тему для наукового дослідження. Велика спільнота танцюристів, що займаються народними сценічними танцями, на превеликий жаль, була позбавлена будь-яких зв'язків із етнологією й функціонувала виключно в контексті театрального мистецтва. Лариса Сабан — можливо, найдосвідченіший дослідник несценічних танців в Україні — працювала переважно без підтримки дослідницьких установ.

Один із найбільш очевидних практичних передумов цієї уваги до текстів пов'язаний з використанням магнітофона. Студенти й дослідники народної музики, наприклад, зазвичай використовували у польовій роботі касетний магнітофон. Під час запису інтерв'ю магнітофон часто ставили на паузу. Записували лише актуальні пісні чи музику, а також — як виняток — витяги з розмови, якщо відчувалася їх важливість. При архівації пісні копіювали на велику катушкову плівку, на якій зазначували назву, дату, виконавця та іншу ідентифікаційну інформацію. Оригінальну касету здебільшого використовували повторно для нових записів. Дослідники, як правило, підраховували точну кількість текстів, що вони їх записали в кожному селищі й у кожній експедиції. У мене ж, навпаки, магнітофон переважно постійно працював в режимі запису, починаючи з моменту, коли інформант дозволив мені вести запис, і до кінця розмови, навіть коли вкраплялися плутані дискусії, ухиляння від прямої теми або мої власні описи. Більшості моїх колег мої інтерв'ю здавалися повільними, неефективними й витратними. Я думаю, вони сприймали мій інтерес до загальної атмосфери й розлогих описів танцювальних подій з певною ідіосинкразією та пов'язували з моєю слабкою орієнтацією.

Географічні кордони

Почасти через зв'язок між етнографією й національною розбудовою, почасти через радянські правила візового режиму більшість українських етнологів провадили польові дослідження цілком на території ССРСР і часто-густо на території самої України. Залежність між державними кордонами і культурними ареалами закріпилася і в структурі програм етнографічних досліджень, і в популярних засобах масової інформації. Мій досвід сприйняття державних кордонів був цілком іншим, оскільки я десятки разів перетинав державні кордони, проводячи дослідження серед українців у Канаді, США, Польщі, Словаччині й колишній Югославії.

В українській дослідницькій практиці великого значення набувало вивчення регіонального розмаїття й географічного розподілу в межах державних кордонів України. Проекти на кшталт того, що виконувався Львівською консерваторією, будувалися на основі історико-географічного методу, у якому моделі просторового розподілу використовувалися як ключові дані при реконструкції історичних пластів культури (Dorson 1972, 7–12). Мій проект, знов-таки, мав іншу спрямованість. У мене були лише уривчасті попередні уявлення щодо регіонального розподілу танцювальних форм у Західній Україні, оскільки мої канадські респонденти, що походили з різних регіонів України, перемішалися в північноамериканських преріях. Часто вони не знали напевно, звідки емігрували їхні предки.

Походження

Частиною способу мислення, успадкованого від романтичного націоналізму, була ідея, згідно з якою статус нації пов'язаний з унікальністю й древністю її культури. В українській етнології, таким чином, демонстрація древнього й автохтонного походження будь-якого елемента культури розглядалася зазвичай як бажана. У більшості етнографічних досліджень наголошувалася історична усталеність тієї чи іншої традиції. Я ж, навпаки, усвідомлював, що мій дослідницький план наголошував на культурних змінах. Дійсно, я насправді сподівався виявити, що при переході в Канаду танці змінилися: а це покаже, що вони були радше "натуралізовані" на новій батьківщині, аніж збереглися незмінними.

Незбіги в підходах до проблеми витоків виявилися цілком очевидними, коли я продемонстрував

свій інтерес до міських весіль і дискотек. Мої українські колеги по дослідницькій групі та в Інституті народознавства АН України не надавали великого значення записам танців цих досить буденних і "культурно дезорієнтованих" людей. Для них це була культура деградації, щось гідне радше зневаги та вибачень, аніж збереження. Однак, на мій погляд, ці речі були вельми цікаві й специфічні в культурному плані. У Канаді я спостерігав багато міських весіль, і цей дослід давав змогу мені робити корисні порівняння.

Чистота

Культурна й національна чистота концептуально пов'язана з уявленнями про стародавнє походження й дуже позитивно оцінювалися українською етнологією. Зовнішні впливи розглядалися як прояви контамінації або наслідки колонізації. Міжнародні тенденції часто недооцінювалися як етнографами, так і досвідченими респондентами. Західний культурний імперіалізм, як правило, визнавався й оцінювався негативно. Незважаючи на моє пишання українською культурою, я все ж знаходився під впливом новітніх аргументів західної наукової думки, згідно з якими велика кількість народних традицій у Європі можуть бути набагато менш стародавніми й набагато менш чистими, ніж фольклористи й національні розбудовники раніше собі уявляли. Моє побіжне знайомство з європейськими народними танцями наводило на думку, що багато рис української танцювальної культури насправді були часткою широко розповсюджених європейських моделей. Приміром, оскільки значна частина Західної України входила до складу Австро-Угорської імперії на час проживання там моїх прадідів, я очікував, що музична й танцювальна культура Відня XIX століття впливала на українські танці. Опубліковані джерела щодо танців у Західній Європі ніби-то підтверджували ці думки й часто виявлялися дуже корисними при вивченні танцювального репертуару покоління моїх дідів. Я відчував, що танці й танцювальні елементи не мали бути унікально українськими, аби заслуговувати на інтерес. Навпаки, інтеграція України в загальноєвропейські контексти також була гідним уваги відкриттям. Я знаю, що дратував своїх колег, висловлюючи такі думки.

Я також з насторогою сприймав тезу про значимість етнічної чистоти та "генофонд", на які

часто посилаються, пояснюючи сталість певних культурних традицій. На відміну від моїх колег, я разом із Бенедиктом Андерсоном (Anderson 1991) наголошував на тому, що нація є політичним і культурним конструктом, що ґрунтується скоріше на досвіді свого народу, накопиченому протягом останніх декількох століть, ніж на генетичному спадку народу.

Компетенція етнографа

Порівняння місцевих вчених та іноземних дослідників в різних наукових контекстах часто передбачає, що перші мають переваги в знанні культури зсередини й чутливості до тонкощів, що залишаються непоміченими людьми з іншого культурного середовища (Driessen 1993, Fahim and Helmer 1982). Я, звичайно ж, належним чином цінував моїх українських колег, котрі часто помічали факти, що проходили повз мою увагу. Подібним же чином вони краще за мене справлялися з болючим питанням прийняття місцевої їжі та алкогольних напоїв. З іншого боку, “немає інсайдерів і аутсайдерів у чистому вигляді” (Driessen 1993, 3), адже мої колеги також працювали на певній культурній відстані від своїх інформантів (Jakubowska 1993, 149). Класові розходження між міською інтелігенцією і сільськими землеробами неодноразово виявляли свою очевидність. Можливо, з часів романтичного націоналізму дослідники часто мали амбівалентні стосунки з носіями традиційної культури. З одного боку, ця культура високо ставилася й цінувалася; з іншого боку, її необхідно було рятувати від брудного й злиденного контексту, в якому вона ледь-ледь животіла. Під час моїх подорожей в Україну, я часто відчував, що етнографи зазвичай сприймали себе як людей, що знаходилися на вищому рівні у власній культурі, і трактували знання про культуру як знання географічних та історичних видозмін (Jakubowska 1993, 152). Сільські землероби могли знати власні місцеві традиції, але їх знання було обмеженим у просторі та часі. З огляду на це було б нерозсудливо з боку дослідника поправляти інформанта з приводу того, що було забуте або викривлене в місцевій традиції. Дослідники під час інтерв’ювання були суто діловими людьми, спрямовуючи розмову в напрямі своєї теми, іноді вдаючись до тиску, аби спонукати інформанта співати довше, ніж тому б хотілося, і раптово відпускати інформанта після того, як інформацію зібра-

но (пор. Pitt-Rivers 1992, 144–146). Я почувався дещо ніяково в умовах влади й гегемонії, якими я був уповноважений під час польових досліджень, хоча мав як мінімум стільки ж прав, як і мої колеги. Стать у мене чоловіча. Я був професором. Мав відеокамеру. У мене були гроші й статок, достатні для того, аби перетнути океан заради задоволення своїх інтересів і роздумів про феномен танцю. Я, крім того, задавав більшу частину питань під час нашого спілкування і писав підсумкові звіти. Я відчував моральну та ідеологічну потребу спробувати затушувати цей дисбаланс влади, намагатися взаємодіяти з іншими людьми на рівних. Я хотів вірити, що не був вищим в очах моїх інформантів (співпрацівників? співбесідників? вчителів?). Зазвичай я намагався вирівняти ігрову площадку наскільки це можливо, надаючи селянам можливість самим керувати розмовою, стараючись завдавати їм якомога менше незручності, виявляючи уважність до їх питань, інтересів і потреб. Думаю, що іноді мій підхід приносив успіх. З іншого боку, я впевнений, що мої колеги й самі селяни сприймали це подеколи як незграбну романтику, поблажливість або брак дисципліни. Знов-таки, іноді я відчував, що ми були насправді цікавими для інформантів, такі собі незвичні гості, що привнесли свіжість у рутину монотонної буденності. Дійсно, більшість із них мало коли спілкувалися з якимось заокеанським гостем. Було цілком очевидно, що до нас виявляли щирі гостинність. Виказуючи інтерес до них і до їхнього знання, ми додавали авторитетності нашим інформантам і підвищували їхній статус в очах односельців.

На завершення

В цілому я задоволений можливістю проводити польові дослідження в Україні. Політична бюрократія в цій частині світу пройшла шлях від антипатії радянських часів до майже невтручання або навіть сприяння. Я задоволений логістикою своїх польових досліджень, і маю відчуття, що ми таки доторкнулися до багатой і вражаючої танцювальної культури. Я задоволений інформацією, зібраною про танці (відеозаписи, вербальні описи, рукописи попередніх дослідників і, дещо меншою мірою, кінестетичні враження). Ми збрали як діахронну, так і синхронну інформацію, і дані базовані на діях, і базовані на думках про ці дії (Jacobson 1991, 11-16). Я був здивований (і приємно вражений)

тим, наскільки часто певні локальні та історичні форми були спільні у спільнотах з двох континентів, попри відсутність контактів близько 80-ти років. Я менш впевнений у моєму знанні про семантику танців, особливо зважаючи на її багатошаровий і нематеріальний характер. Я не став чимось на зразок аборигена в Борщеві, як мені на початках хотілося. Однак багато разів мені таки вдалося виробити цінне розуміння того, як люди переживають танець у цій культурі.

Нині, коли я повернувся з етнографічного поля додому, найчастіше на перший план виходить третій аспект польової роботи — досвід співпраці з місцевими дослідниками. Якщо одним із критеріїв успіху польової роботи є процес “де-етноцентрифікації” й подолання культурного шоку (Pina-Cabral 1992, 4, 8; Pitt-Rivers 1992, 142), то польові дослідження в Україні й досі зберігають для мене свою ефективність. Я продовжую звертатися до численних ідей і діяльності моїх колег у Східній Європі в процесі пошуку ними коренів, а мною — крони культурного древа. У цьому процесі я все більш і більш погоджуюся з тими, хто цінує багатоголосся в кроскультурних дослідженнях — багатоголосся, в якому рівною мірою звучать голоси як тих, хто виконує традиційні танці, так і місцевих фахівців, що ці танці досліджують.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Anderson, Benedict. 1991. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Cocchiara, Giuseppe. 1981 [1954]. *The History of Folklore in Europe*. Transl. by John N. McDaniel. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues.
- Dorson, Richard Mercer. 1972. *Folklore and Folklife: An Introduction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Driessen, Henk (ed.). 1993. *The Politics of Ethnographic Reading and Writing: Confrontations of Western and Indigenous Views*. Saarbrücken, Germany: Verlag Breitenbach Publishers.
- Fahim, Hussein, and Katherine Helmer. 1982. “Themes and Counterthemes: the Burg Wartenstein Symposium,” in *Indigenous Anthropology in Non-western Countries: Proceedings of a Burg Wartenstein Symposium*. Hussein Fahim, ed. Durham: Carolina Academic Press, xi-xxiii.
- Giurchescu, Anca, and Lisbet Torp. 1991. “Theory and Methods in Dance Research: A European Approach to the Holistic Study of Dance”. *Yearbook for Traditional Music*, XXIII: 1–10.
- Jacobson, David. 1991. *Reading Ethnography*. Albany: State University of New York Press.
- Jakubowska, Longina. 1993. “Writing about Eastern Europe: Perspectives from ethnography and anthropology.” In *The Politics of Ethnographic Reading and Writing: Confrontations of Western and Indigenous Views*. Henk Driessen, ed. Saarbrücken, Germany: Breitenbach, 143-159.
- Kaepler, Adrienne L. 1991. “American Approaches to the Study of Dance”. *Yearbook for Traditional Music*, XXIII: 11–21.
- Pina-Cabral, J. de. 1992. “Against Translation. The Role of the Ethnographer in the Production of Ethnographic Knowledge”, in *Europe Observed*, J. de Pina-Cabral and J. Campbell, eds. Basingstoke: Macmillan Press, 1–23.
- Pitt-Rivers, Julian. 1992. “The Personal Factors in Fieldwork”, in *Europe Observed*. Pina-Cabral, J. de and J. Campbell, eds. Basingstoke: Macmillan Press, 133–147.
- Subtelny, Orest. 1988. *Ukraine: A History*. Toronto: University of Toronto Press.

Адаптація культури

Роберт Б. КЛИМАШ
Переклад з англійської
Анжели КАМ'ЯНЕЦЬ

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРИ І УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД У ЗАХІДНІЙ КАНАДІ*

Robert B. Klymasz. *Cultural Maintenance and the Ukrainian Experience in Western Canada*.

Майкл Новак (Michael Novak) у своєму ґрунтовному дослідженні “невмирущого” етнічного компонента в американській політиці та культурі зауважив, як “емоції, інстинкти, пам’ять, уява, пристрасті та способи сприйняття передаються нам шляхами, яких ми не обираємо і які так тісно пов’язані з усіма аспектами життя, що перебувають далеко поза здатністю свідомості (а тим паче аналітичного чи логічного мислення) ретельно їх опанувати або повністю змінити. Тобто, ми безмірно етнічні у наших цінностях та діях” (Novak 1971, xvi). Схожу думку висловила поетеса Маара Лазечко-Гаас (Maara Lazechko-Haas):

Хочете втекти від свого етнічного спадку? Цього вам ніколи не вдасться. Він усюди йде за вами; ви спите, і він спить разом з вами. Не має значення, як часто ви чистите зуби, пам’ять про це залишається у вас у роті. Не має значення, як часто ви миєте руки — пам’ять про це сидить у кожній порі вашого тіла й духу. (Canadian Authors Association 1977, 50).

Навчитися давати собі раду з цим етнічним спадком у той чи інший момент стає складним завданням

* Перекладено за: Robert Klymasz. “Cultural Maintenance and the Ukrainian Experience in Western Canada,” in *New Soil — Old Roots. The Ukrainian Experience in Canada*, ed. Jaroslav Rozumnyj. Winnipeg: Ukrainian Academy of Arts and Sciences in Canada, 1993, 173-182.

В перекладі змінено систему посилань відповідно до вимог даного видання.